

CUM REDUCEM INEGALITĂȚILE DE GEN ÎN PENSII?

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru
Dezvoltare și Cooperare

Danida

Această analiză este realizată de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorilor.

CUPRINS

I. SUMAR EXECUTIV	3
II. VÂRSTA DE PENSIONARE	4
III. MĂRIMEA PENSIEI	7
IV. PENSIA ANTICIPATĂ.....	8
DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”	9

Autor:
Alexei Buzu

I. SUMAR EXECUTIV

Acest document analizează impactul de gen a modificărilor adoptate pentru sistemului de pensii la sfârșitul anului 2016. Acestea se referă la egalarea vârstei de pensionare, diferențele de gen la pensii, modul de stabilire a stagiului de cotizare și modalitatea de a beneficia de pensia anticipată.

Comparativ cu alte țări din UE, în Moldova, diferența dintre vârsta de pensionare a bărbaților și femeilor este destul de semnificativă. Media vârstei de pensionare în UE pentru bărbați, în 2014, era de 63,8 de ani, iar pentru femei de 63. Media vârstei de pensionare pentru țările membre ale OECD, în 2014, pentru bărbați era de 64 de ani, iar pentru femei de 63,05 ani. Dat fiind diferența semnificativă de gen în ce privește vârsta de pensionare, ajustarea acesteia trebuia realizată din contul ridicării vârstei de pensionare a femeilor.

Egalarea vârstei de pensionare ar putea aduce beneficii, dar și riscuri majore. Egalarea treptată a vârstei de pensionare va contribui la creșterea ratei de ocupare pentru persoanele ocupate (55-64 ani), în special a femeilor. Banca Mondială estimează că o abordare holistică a reformei de pensii, combinată cu măsuri active de ocupare a vârstnicilor, ar rezulta cu creșterea ratei de ocupare a persoanelor de 60-64 ani cu 11% și a celor de 50-54 ani cu 7%. Pentru majoritatea femeilor din zonele urbane, egalarea vârstei de pensionare va însemna că pentru o perioadă anumită după vârsta de 57 de ani, acestea vor munci în sectorul agricol fără a beneficia nici de salariu și nici de pensie, cum era cazul până la adoptarea modificărilor legislative.

Diferențele de gen la pensii sunt semnificative și în creștere. Exprimată în valoare monetară anuală, diferența de gen la pensii la nivel național a constituit 2.907 MDL, iar în Municipiul Chișinău aceasta a fost de 6.595 MDL, defavorizând femeile. O parte semnificativă a diferențelor de gen la pensii era cauzată de (i) vechea formulă de calcul a pensiei, ce presupunea determinarea pensiei în dependență de stagiul de cotizare, care era de 30 de ani pentru femei și de 32 de ani pentru bărbați; cât și de (ii) modul în care anumite perioade necontributive erau asimilate stagiului de cotizare - aceasta se referă, în special, la perioada de îngrijire a copilului până la vârsta de trei ani, unde la determinarea venitului mediu lunar, începând cu 1 ianuarie 1999, se ia în considerare salariul minim lunar pe țară la data calculării pensiei.

Modul de stabilire a pensiei anticipate defavorizează femeile, deoarece nu ține cont de faptul că, pentru femei, calificarea pentru pensia anticipată va fi posibilă abia în anul 2022, iar pentru multe dintre cele care au avut grijă de copii, această perioadă nu va fi asimilată stagiului de cotizare.

Pentru a elimina inegalitățile gen din sistemul de pensii sunt necesare cel puțin trei modificări de bază: (i) introducerea un calendar de egalare a vârstei de pensionare, mult mai lung pentru femeile din zonele rurale comparativ cu femeile din zonele urbane; (ii) calcularea venitului asigurat la salariul mediu pe economie la data calculării pensiei, pentru toate perioadele necontributive asimilate stagiului de cotizare; (iii) acordarea dreptului la pensia anticipată în dependență de calendarul eşalonat de egalare a vârstei de pensionare, cu eliminarea prevederilor ce țin de neinclusiunea perioadelor necontributive, dar care se consideră asimilate stagiului de cotizare.

II. VÂRSTA DE PENSIONARE

Comparativ cu alte țări din UE, în Moldova, diferența dintre vârsta de pensionare a bărbaților și femeilor este destul de semnificativă. Deși situația demografică variază semnificativ în rândul țărilor UE (în special ce ține de speranța de viață) tendința, în majoritatea țărilor UE, este ca vârsta de pensionare să fie relativ egală între sexe. Media vârstei de pensionare în UE pentru bărbați, în 2014, era de 63,8 de ani, iar pentru femei de 63. Media vârstei de pensionare pentru țările membre ale OECD, în 2014, pentru bărbați era de 64 de ani, iar pentru femei de 63,05 ani. Deci realitatea altor țări arată că, indiferent de vârsta de pensionare și situația demografică, diferența vârstei de pensionare nu este una atât de semnificativă cum este în Republica Moldova (figura 1). Din perspectiva egalității de gen, vârsta de pensionare nu trebuie să fie diferită pentru femei și bărbați.

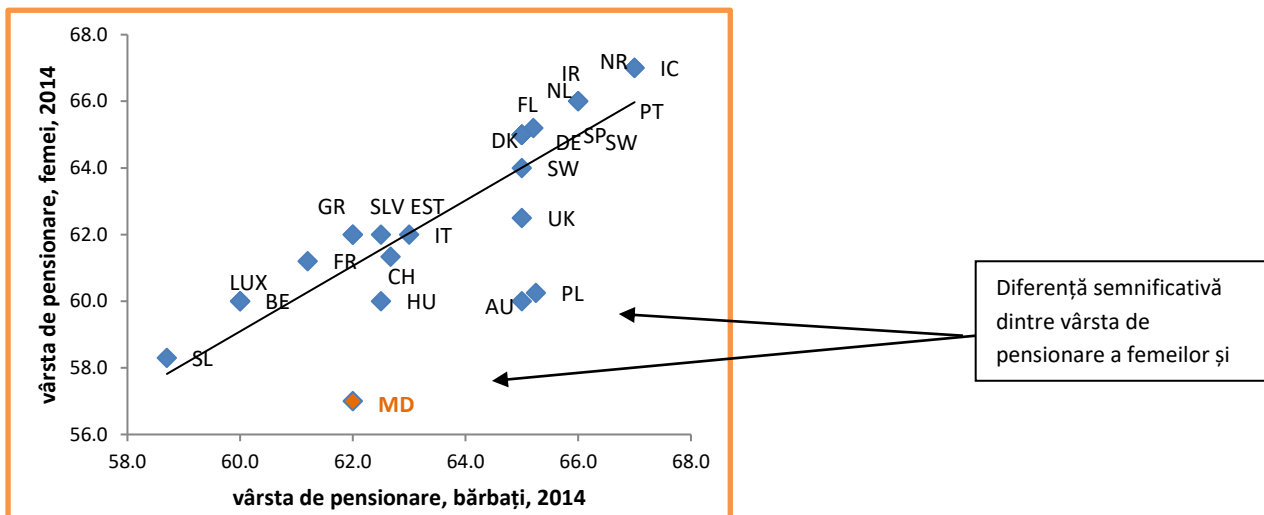

Figura 1: Diferența de pensionare în EU și MD
Sursa: Eurostat

Diferența în vârsta de pensionare dintre femei și bărbați creează dezechilibre semnificative. Faptul că femeile se pensionează mai devreme combinat cu faptul că acestea, în medie, au o speranță de viață mai mare comparativ cu cea a bărbaților, a dus la faptul că aproximativ 70% din pensionarii pentru limita de vârstă sunt femei (figura 2). Proportia de gen a pensionarilor în UE este mai echilibrată, deși există țări în care situația este inversă (Luxembourg și Malta). Cu toate acestea, nici o țară membră a UE nu are o proporție atât de mare a femeilor pensionare (figura 3) precum Moldova. Proportia atât de semnificativă femeilor în cadrul sistemului de pensii din Republica Moldova denotă că orice reformă (sau lipsa acestora) în sistem va avea impact disproporționat asupra femeilor.

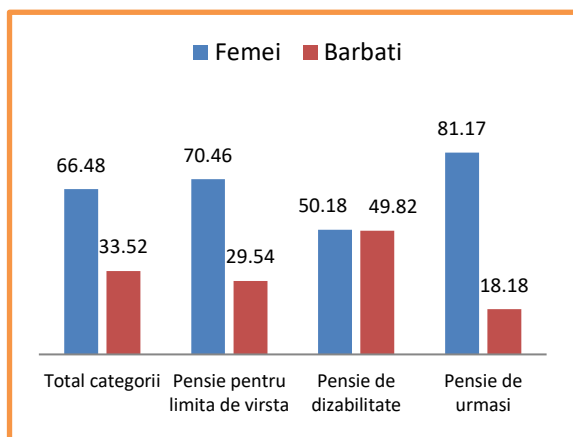

Figura 2: Ponderea de gen a pensionarilor, 2015
Sursa: BNS, Moldova

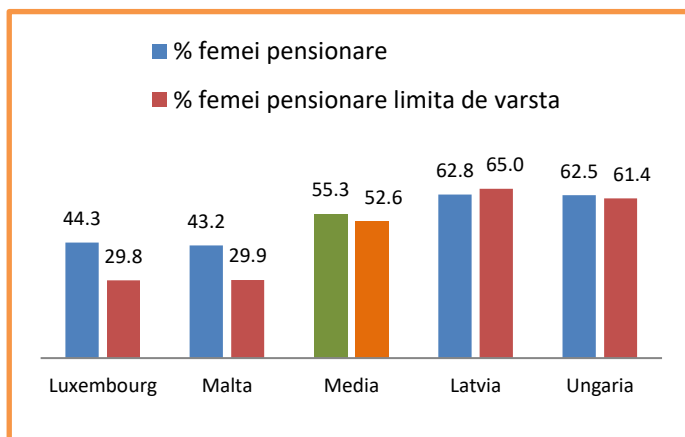

Figura 3: Proportia femeilor pensionare în UE, 2014
Sursa: Eurostat

Dat fiind diferența semnificativă dintre vârsta de pensionare a femeilor și cea a bărbaților, ajustarea acesteia trebuia realizată din contul ridicării vârstei de pensionare a femeilor. Un criteriu simplu în aprecierea vârstei optime de pensionare este speranța medie de viață și diferența acesteia la pensionare. Am putea numi acest indicator *speranța medie de viață la pensionare*. Acest indicator în Moldova pentru bărbații, în anul 2014, era de 6 ani, iar pentru femei era de 19 ani. Valoarea medie a respectivului indicator în rândul țărilor OECD pentru bărbați era de 14,6 ani și pentru femei de 20,4 ani (figura 4). În aceste condiții, *povara ridicării vârstei de pensionare în Moldova trebuia să fie asumată de femei în mare parte*. De notat că ajustarea vârstei de pensionare dintre femei și bărbați se realizează treptat până în anul 2028.

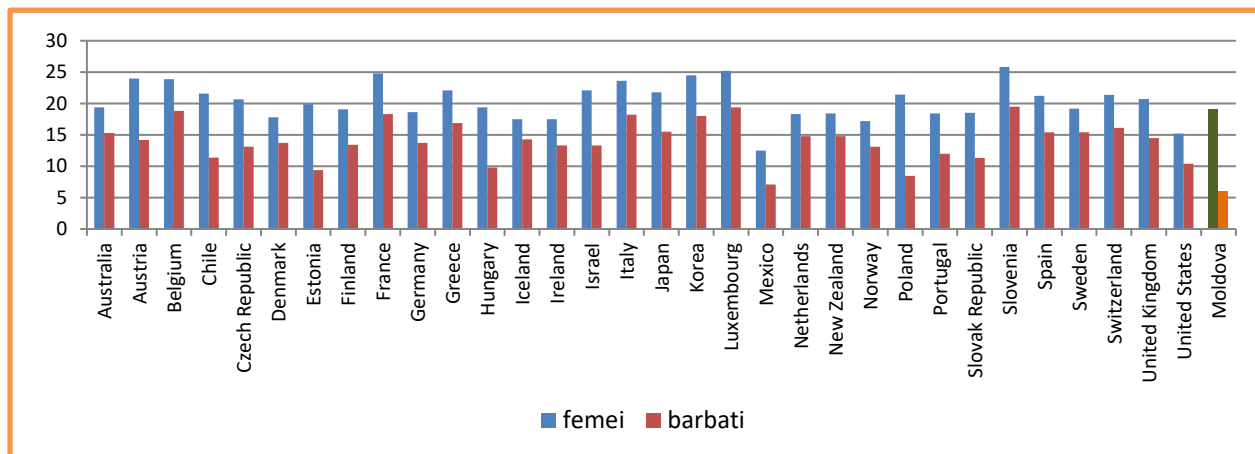

Figura 4: *Speranța de viață la pensionare în țările OECD și Moldova în anul 2014.*

Sursa: OECD

Majoritatea țărilor membre UE au optat pentru egalarea vârstei de pensionare dintre bărbați și femei. Conform ultimelor estimări¹, în anul 2015, 11 state membre aveau regim inegal a vârstei de pensionare (BG, CZ, EE, HR, IT, LT, AT, PL, RO, SK, UK), până în anul 2020 doar șase țări membre vor avea vârste diferite de pensionare (AT, BG, HR, CZ, PL, RO), iar după 2020 doar două state vor menține acest regim (BG și RO).

Gradul de ocupare al femeilor vârstnice în Moldova este destul de mic, inclusiv din cauza vârstei mai mici de pensionare. Rata de ocupare a femeilor cuprinse în grupul de vârstă 55-64 și a celor de 65+ este cu mult mai mică decât cea a bărbaților (figura 7). În ultimii ani, cu unele mici excepții, gradul de inegalitate privind ocuparea nu s-a îmbunătățit. Datele BNS, pentru ultimii ani, cu privire la motivul de inactivitate a bărbaților și a femeilor, arată că aproximativ 40% de femei din această cohortă sunt inactiv pe piața muncii, deoarece s-au pensionat, comparativ cu 20% din bărbați.

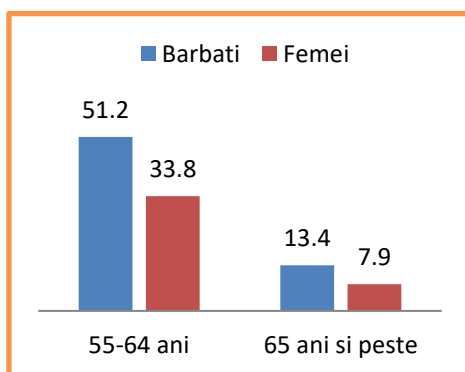

Figura 5: *Rata de ocupare F/B*

Sursa: BNS

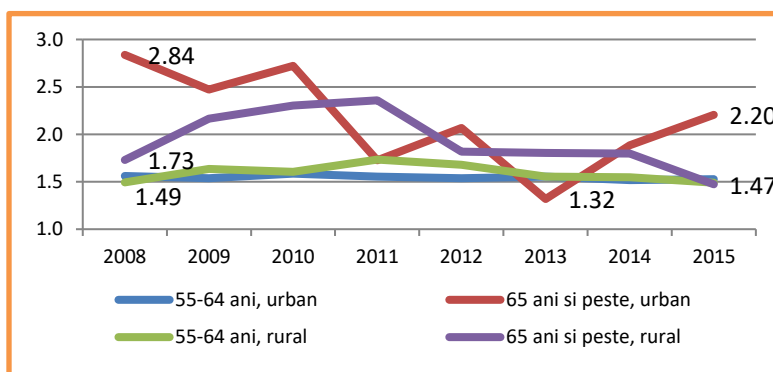

Figura 6: *Rata de ocupare a bărbaților raportată la cea a femeilor*

Sursa: BNS

¹The Gender Pension Gap: Differences between Mothers and Women without Children
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571363/IPOL_STU\(2016\)571363_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571363/IPOL_STU(2016)571363_EN.pdf)

Egalarea treptată a vârstei de pensionare va contribui la creșterea ratei de ocupare pentru persoanele ocupate (55-64 ani) în special a femeilor. Modificările legislative prin care vârsta de pensionare se egalează la 63 de ani pentru bărbați și femei, va diminua pensionarea precoce a femeilor. Banca Mondială² estimează că o abordare holistică a reformei de pensii, combinată cu măsuri active de ocupare a vârstnicilor, ar rezulta cu creșterea rate de ocupare a persoanelor de 60-64 ani cu 11% și a celor de 50-54 ani cu 7%. Figura de mai jos arată că, există o corelație directă dintre vârsta de pensionare a femeilor și rata de ocupare a femeilor cu vârsta cuprinsă între 55-64 ani. În țările în care vârsta de pensionare este mai mare, rata de ocupare a femeilor este mai mare.

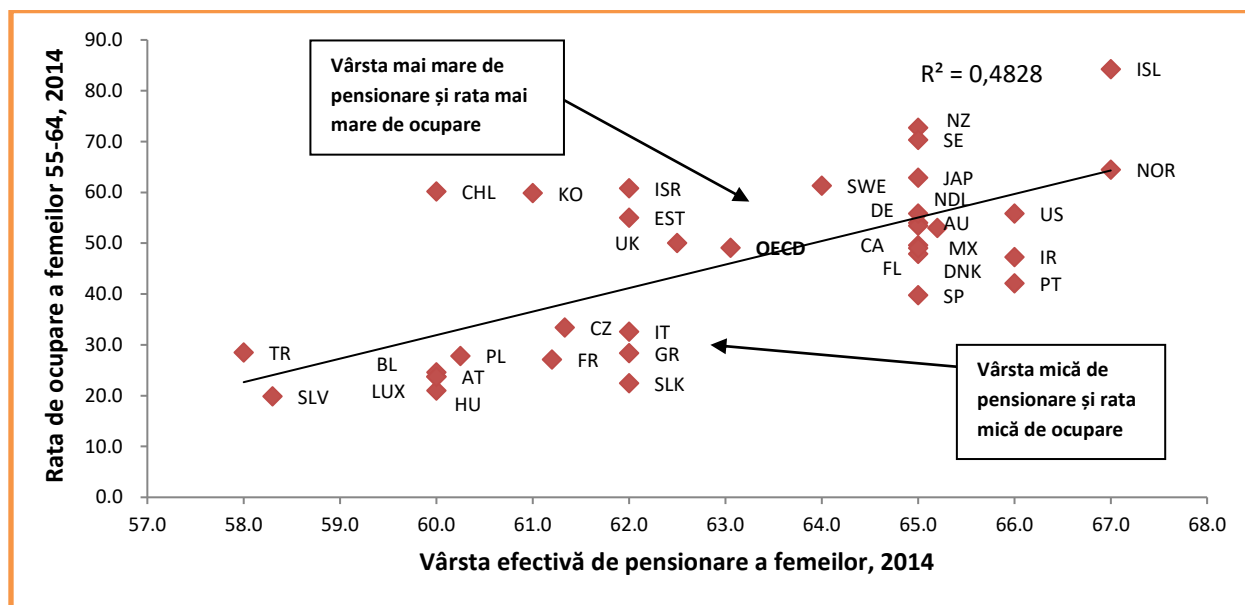

Figura 7: Vârsta efectivă de pensionare a femeilor și rata de ocupare a femeilor 55-64 din OECD
Sursa: OECD

Însă femeile din zonele rurale vor rămâne a fi ocupate în agricultură. Comparativ cu anul 2010, în anul 2016, ponderea femeilor din zonele rurale ocupate în agricultură a crescut pentru toate grupurile de vârstă. În anul 2016, 63,6% din femeile cu vârsta de 55-64 ani din zonele rurale erau ocupate în agricultură. Tendința ultimilor ani arată că, numărul femeilor care lucrează pe cont propriu în agricultură este în creștere, iar numărul femeilor salariate din agricultura rurală este în scădere.

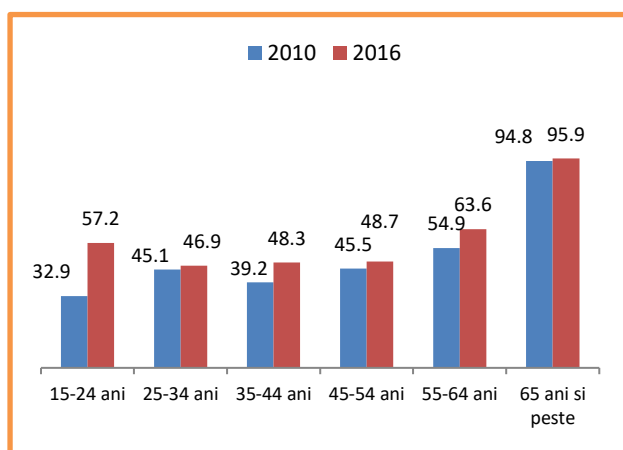

Figura 8: % femeilor ocupate în agricultura rurală
Sursa: BNS

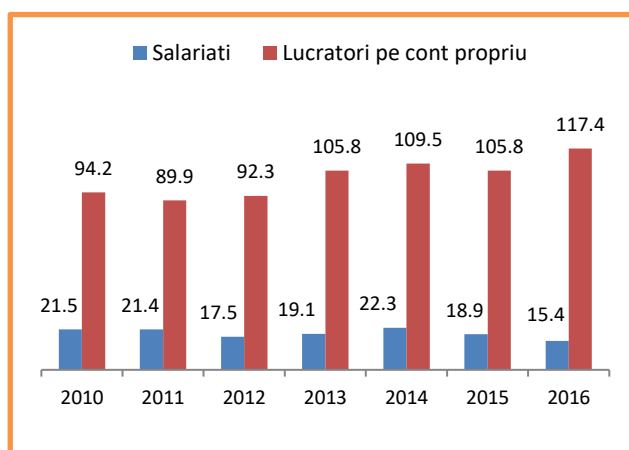

Fig. 9: Dinamica femeilor ocupate în agricultura rurală
Sursa: BNS

² The Inverting Pyramid: Pension Systems Facing Demographic Challenges in Europe and Central Asia

Astfel, egalarea vârstei de pensionare va avea efecte diferite pentru femeile din zonele rurale și cele din zonele urbane. Pe termen mediu, o parte semnificativă a femeilor din zonele rurale vor fi nevoite să fie ocupate în sectorul agricol, cel mai frecvent muncind pe cont propriu, fără a beneficia de protecțiile sociale a unei salariate sau a unei persoane pensionate (cum ar fi asigurarea medicală sau existența unei surse constante de venit). Pentru majoritatea femeilor din zonele urbane, egalarea vârstei de pensionare va însemna că, pentru o anumită perioadă după vârsta de 57 de ani, acestea vor munci fără a beneficia nici de salariu și nici de pensie, cum era cazul până la adoptarea modificărilor legislative. De fapt, reforma sistemului de pensii este acoperită financiar de femeile din zonele rurale prin faptul că, după vârsta de 57 de ani nu vor primi o anumită perioadă pensia pentru limita de vârstă, cât și prin faptul că femeile din zonele urbane nu vor avea o a doua sursă de venit, dacă vor continua să muncească după vârsta de 57 de ani.

Din acest motiv, reforma sistemului de pensii trebuia să introducă un calendar de egalare a vârstei de pensionare mult mai lung pentru femeile din zonele rurale.

III. MĂRIMEA PENSIEI

Diferențele de gen la pensii sunt semnificative și în creștere. Diferența de gen la pensii măsoară în procente cu cât este mai mare pensia medie a bărbaților față de cea a femeilor. La nivel național diferențele de gen sunt mai mici comparativ cu cele din Municipiul Chișinău. Acest fapt se explică prin ponderea bărbaților pensionari din zona rurală care primesc pensii de valoare mică, întrucât au activat în domeniul agriculturii. Exprimată în valoare monetară anuală, diferența de gen la pensii la nivel național a constituit 2.907 MDL, iar în Municipiul Chișinău aceasta a fost de 6.595 MDL.

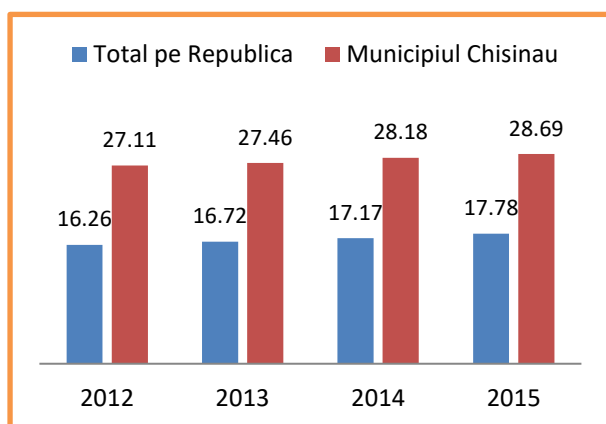

Figura 10: % diferenței de gen la pensii 2012-2015
Sursa: BNS

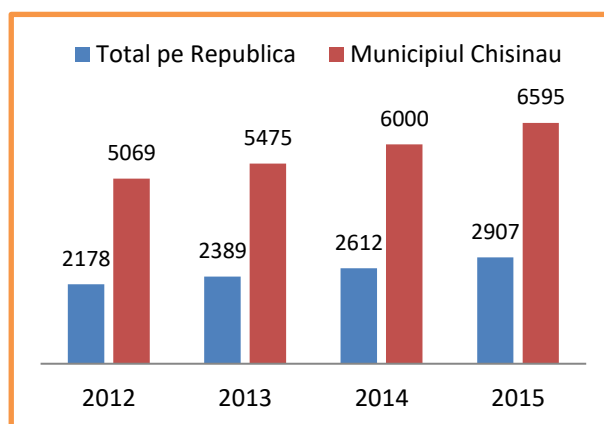

Figura 11: Valoarea monetară a diferențelor de gen
Sursa: BNS

O parte semnificativă a diferențelor de pensii era cauzată de vechea formulă de calcul a pensiei. Aceasta presupunea determinarea pensiei în dependență de stagiul de cotizare, care era de 30 de ani pentru femei și 32 de ani pentru bărbați. Recentele modificări legislative presupun ca stagiul minim de cotizare să fie egalat până în anul 2024 și să ajungă la 34 de ani atât pentru bărbați, cât și pentru femei. După anul 2024 prin egalarea stagiului de cotizare și formula simplificată de calcul acest element discriminatoriu va fi eliminat.

Totuși, modul în care anumite perioade necontributive sunt asimilate stagiului de cotizare, discriminează femeile. Aceasta se referă, în special, la perioada de îngrijire a copilului până la vârsta de trei ani. Articolul 5 alin. (2) lit. b)³ specifică faptul că, perioada de îngrijire a copilului până la vârsta de trei

³ Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 42-44, art.247) Articolul 5. Stagiul de cotizare

ani este asimilată stagiului de cotizare. Totodată, articolul 8 alin. (3) este menționat că „la determinarea venitului mediu lunar, începând cu 1 ianuarie 1999, se ia în considerare *salariul minim* lunar pe țară la data calculării pensiei”⁴. Această prevedere este discriminatorie față de femei, deoarece legiuitorul cunoaște că majoritatea celor care optează pentru concediul de îngrijire a copilului sunt femeile⁵. Aplicarea acestei prevederi este și mai inexplicabilă în contextul în care pentru un alt grup de beneficiari ai pensiei (militari, procurorii și judecătorii), a căror perioadă necontributivă este asimilată stagiului de cotizare, se ține cont de *salariul mediu* pe economie la data calculării pensiei.

Din acest motiv considerăm că, pentru toate perioadele necontributive asimilate stagiului de cotizare, venitul asigurat să fie calculat la salariul mediu pe economie la data calculării pensiei.

IV. PENSIA ANTICIPATĂ

Modul de stabilire a pensiei anticipate defavorizează femeie. Modul în care legea reglementează dreptul pensionarilor de a beneficia de pensia anticipată (articolul 15 prim) face practic inaccesibil acest drept pentru femei, deoarece: (i) legea atribuie acest drept pensionarilor bărbați și femei doar cu trei ani înainte de vârsta de pensionare de 63 de ani, fără a se ține cont de faptul că bărbații pot să beneficieze de pensia anticipată din anul 2017, iar femeile din anul 2022; (ii) legea prevede faptul că la calcularea stagiului de cotizare necesar pentru acordarea pensiei anticipate nu se vor lua în calcul perioadele necontributive inclusiv cele ce se referă la îngrijirea copilului de până la trei ani și a celor care se referă la îngrijirea copilului cu dizabilități de până la 18 ani, prevedere care va face practic imposibilă calificarea femeilor care au avut grijă de copii să beneficieze de acest drept.

Din acest motiv considerăm că, dreptul la pensia anticipată să fie acordat în dependență de calendarul eşalonat de egalare a vârstei de pensionare și cu eliminarea prevederilor ce țin de neinclusiunea perioadelor necontributive dar care se consideră asimilate stagiului de cotizare.

⁴ Mai mult, legiuitorul a introdus și posibilitatea ca perioada necontributivă pentru perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani, până la angajarea în funcția de asistent personal. La stabilirea venitului asigurat pentru această perioadă se va ține cont de salariul minim pe țară la momentul calculului pensiei.

⁵ Acest aspect al reformei sistemului de pensii este analizat în nota analitică *Reformarea Sistemului de Pensii prin prisma Egalității de Gen* http://progen.md/files/6827_reforma_pensii_final.pdf

DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”

Creat în anul 1998, *Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD)* este o instituție obștească, care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop. Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune. CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune. CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plener în activități politice, economice și sociale.

ADRESA NOASTRĂ:

Centrul "Parteneriat pentru Dezvoltare"

str. Armenească, 13

Chișinău, MD-2012, Republica Moldova

Tel.: +(373 22) 23-70-89; 20-71-58;

Tel./Fax: +(373 22) 20-71-57

www.progen.md,

e-mail: cpd@progen.md